

וימאטו בארץ חמדה

בעה"ת

אגרות הראי"ה ה"א אגרות צד: יסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם בא רק ממה שאין מודיעים את א"י, את ערכה ואת חכמתה, ואיך מתקיים את השמאל המרגלים שהוציא דיבה על הארץ, בתשובת המשקל: להגיד ולבשר בעולם כולו הודה והדרה, קדושתה וכבודה. והלואי שזוכה אחר כל ההפלגות כולן, מצדנו, להביע אף חלק אחד מרובה מחמדת ארץ חמדה ומהדרת אר תורתה ועילוי אור חכמתה ורוה"ק המתנוסס בקרבה. **תענית כט:** ויבכו העם בלילה ההוא... אותה לילה ליל תשעה באב היה. א"ל הקב"ה בכיתם בכיה של חנם- ואני קובע לכם בכיה לדורות.

- במדבר א (י):** לבני יוסף לאתרים אלישמע בן עמיהוד למשנה גמליאל בן פנהצור: (לב) לבני יוסף לבני אפרים (לד) לבני מנשה
- במדבר ב (יח):** דגל מחנה אפרים לצבאותם... ועליו מטה מנשה:
- במדבר ז (מח):** ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד (נד) ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן פנהצור:
- במדבר פרק יג (ח):** למטה אפרים הושע בן נון: (י) למטה זבולן גדיאל בן סודי: (יא) למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי:
- במדבר פרק ס (כח):** בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים: (כט) בני מנשה... (לה) אלה בני אפרים.
- במדבר פרק לד (כג):** לבני יוסף למטה בני מנשה נשיא סניאל בן אפד: (כד) ולמטה בני אפרים נשיא קמואל בן שפטן:

דעת זקנים מעלי התרופות: למטה יוסף למטה מנשה- כאן שקליה יוסף למטרפסיה לפי שהוציא דבה ולכך החזיר כאן על מטה מנשה שהיה ממציאי הדבה ולא על מטה אפרים שלא הוציא ובכל מקומות הוא נזכר על מטה אפרים:

אגרא זכלה: למרן האר"י ז"ל כתב כי הי"ב שבטי ישורון, בעצמם ובכבודם נתעברו ב"ב האנשים הללו כל אחד באיש משבטו, אך יוסף לא היה יכול להתעבר בשני אנשים, ונתעבר רק בהמרגל ממנשה, וביהושע שהוא מאפרים נתגלגל לוי, ע"כ אמר רק במנשה למטה יוסף. ודברי מרן ז"ל ברוה"ק אין צריכין חיזוק, אעפ"כ רשות לכל אחד לדרוש בתורה, והנה כתבו המקובלים וגם מרן בליקוטי תורה הטעם שראובן וגד חצוי מנשה לא לקחו בא"י, מפני שהיה בהם איזה נדנדו פגם בתחילת יצירתם, והיינו ראובן היה יעקב סובר שהיא רחל, וכך גד ניתן זלפה ליעקב בלי ידיעתו ועצתו, מה שאין כן בבלהה נתייעצה רחל עמו. והנה יוסף לקח את אסנת בת דינה, והנה אסנת היתה חציה מקדושת דינה, וחציה משכם הארור, ויוסף כולו קודש. הנה שני בנים היה להם, והיה חלק רביעי בחשש פגם, ע"כ חצי שבט מנשה נשאר מחוץ לא"י, והנה חצי השבט הזה יתייחס ביותר לאסנת, וחציו שנטל חלק בא"י יתייחס ליוסף. והנה שליחות המרגלים היה לא"י דוקא מעבר לירדן, ונבחר לשליחות מאותו החלק שיתייחס ליוסף. וז"ש למטה יוסף למטה מנשה, ובאפרים לא הוצרך לפרט כן, כי כולו יתייחס ליוסף. ובוזה יונח לנו שבפרשת במדבר אמר לבני יוסף לבני אפרים ולא אמר כן במנשה, כי שם נתייחסו, ואמר באפרים שכולו יתייחס ליוסף:

סנהדרין דף קט: מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה וימתו בעולם הזה במגפה לעולם הבא... ת"ר: עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול. ויתשם ה' מעל אדמתם בעולם הזה, וישלכם אל ארץ אחרת לעולם הבא, דברי ר"ע.
רש"י: ואית דמפרשי עשרת השבטים אין להם חלק לעוה"ב היינו לימות המשיח, שלא יקבלם משיח עם שאר גליות לפי שספרו בגנות א"י כדאמרן לעיל (צד). כי מטו שוש וכו' ובדבר הזה נעשה מרגלים.

סנהדרין דף צד: אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה אותו רשע (סנהריב) לקרותו אסנפר רבא ויקירא- מפני שלא סיפר בגנותה של א"י... אבל ישראל ספרו בגנותה של א"י, כי מטו שוש- אמרי: שויה כי ארעין, כי מטו עלמין- אמרו: כעלמין, כי מטו שוש תרי- אמרי: על חד תרין.

גיטין דף צ עמוד א: בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, ובית הלל אומרים: אפילו הקדיחה תבשילו ר' עקיבא אומר: אפי' מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר: והיה אם לא תמצא חן בעיניו.

מעייני הישרעה רצא: בזמן שאינם מבינים את הארץ מצד עצמיותה וכל התפיסה בה היא אך ורק מצד שהיא משוכחת ונבחרת יותר משאר ארצות, בזה עצמו נותנים מקום למציאות הגלות. וכל אריכת הגלות היא מצד חוסר האהבה השלמה לארץ ישראל מצד עצמיות קדושתה. וכאשר תהיה אהבה זו מפעמת בלב כל אחד ואחד מישראל ותתגלה בשלמותה ובמלואה הגמור לאהוב את הארץ מצד עצמיותה או תהיה הנאולה השלמה.

דימוקי המקראות קעד: ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים. הנה אף על פי שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות וחברון שהיא הטרשים שלה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען, בכל זאת היחס לארץ ישראל צריך להיות לא מצד שהיא חשובה יותר משאר הארצות כי אם מצד טובה העצמי כפי מה שהיא באמת. ובלי השגה זו אי אפשר לזכות למעלתה האמתית של הארץ. ולא עוד אלא שבזמן שאינם מבינים את הארץ מצד עצמותה וכל התפיסה בה היא אך ורק מצד שהיא משוכחת ונבחרת יותר משאר ארצות בזה עצמו נותנים מקום למציאות הגלות. ומכאן נובע הקלקול של המרגלים שלא הבינו את הארץ אלא בבחינה זו שנבנתה שבע שנים לפני צוען מצרים ולפיכך הגיעו למה שהגיעו, אמנם יהושע וכלב לא אמרו כן הם אמרו טובה הארץ מאד מאד היינו שהיא טובה מצד עצמה ולא רק ביחס כלפי שאר ארצות.

אבות דרבי נתן פרק ח אמרו בן מ' שנה היה ורועה של בן כלבא שבוע היה. ראתהו בתו שהיה צנוע מכל רועי של בית אביה אמרה ראוי זה שיהא מורה הוראה בישר' ותיקרא תורה על שמו... הלכה ונתקדשה לו בצניעה... לאחר כמה שנים בא ר"ע עד שהוא למד כל התורה כולה ובאין לפניו כ"ד אלפים זוגים תלמידים ובא בראשם טביראל בראש קדושים כיון שראה אותו חיגר באותו כבוד אמ' תמיה אני אם נשא אותך ר"ע, אמרה לו שוטה מי שהיא דומה למלאכי השרת כופר בעניה בת עשירים שהיא נשכרת לחברותיה ומשגרת לו לבית רבו, כשיצאת לקראתו היתה לובשת סמרטוטין, אמרו לה חברותיה שאלי לך כלים נאים ולכשי וצאי לקראתו. א"ל יודע צדיק נפש בהמתו נפלה על רגליו והיתה מנשקתו והיו תלמידין מטפחין לה בניזפה, א"ל הניחו לה שהתורה שלי ושלכם שלה היא.

מפת דף מד: וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה ברחוק ק"כ מיל, והתחילו בוכין, ור"ע משחק. א"ל: מפני מה אתה משחק? א"ל: ואתם מפני מה אתם בוכים? א"ל: הללו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים וישבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש ולא נבכה? א"ל: לכך אני מצחק...

מדרש תנאים דברים פרק לא: משיב משה ואמר לפני הקב"ה רבש"ע עצמות יוסף נכנסין לא"י ועצמותי אין נכנסין א"ל הקב"ה דמודי בארעיה מתקבר בארעיה דלא מודי בארעיה לא מתקבר בארעיה. יוסף על ידי שאמר כי גב גבתי מארץ העברים לפיכך זכה שיכנסו עצמותי לא"י, אתה שמעת מבנותי של יתרו שהיו אומ' איש מצרי הצילנו מיד הרועים ושתקת ולא אמרת עברי אנכי לפי כך לא תכנס לא"י:
מעייני הישרעה שטו: הדבר פשוט וברור שכל ויתור על מה שהוא בקדושת א"י על חלק גדול או קטן, הוא מבחינת לא הודה בארצו.

ספר חסידים קיו: ישראל ששומע שאומר עליו שהוא גוי, צריך לומר יהודי אני.

בריאתית פירק פנ (ז) ונרא יוסף את איתו ונכרם ויתגבר אליהם ויזכר אתם קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשקר אכל: (ח) וזכר יוסף את איתו והם לא הכירו: (ט) ויזכר יוסף את העלמות אשר תלם להם ויאמר אליהם **מרגלים** אתם לראות את ערות הארץ באתם: (י) ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך באו לשקר אכל: (יא) כלנו בני איש אחד נהנו פנים אנהנו לא היו עבדיך **מרגלים**: (יב) ויאמר אליהם לא פי ערות הארץ באתם לראות: (יג) ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנהנו בני איש אחד בארץ כנען והנה קטנו את אבינו היום והאחד איננו: (יד) ויאמר אליהם יוסף הוא אשר דברתי אליכם לאמר **מרגלים** אתם:

שטר הפסיקים למחרת"ו: ויאמר אליהם מרגלים אתם שרמזו להם שהם יהיו מרגלים את א"י אבל יהושע נשיא אפרים לא היה מרגל.

ממחר פירק פנ (א) ומקרבנה גבות צלפחד בן ספר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחת מנשה בן יוסף ואלה שמות בנתיו מקלה נעה וחקלה ומלקה ותרצה: (ב) ומעמקנה לפני משה... אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ידן בעצת קרח כי בחטאו מת וכן לא היו לו: (ד) למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אהנה בתוך אחי אבינו: (ה) ויקרב משה את משפטו לפני ידן:

רש"י: למשפחת מנשה בן יוסף - למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר והעליתם עת צעצעתי וגו', ובנותיו חבבו את הארץ, שנאמר תנה לנו אהנה. וללמד שהיה פירוש צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבת, הרי זה צדיק בן צדיק.

תק"ו: ללמדך באיזה שעה עמדו (בנות צלפחד) לפני משה בשעה שאמרו ישראל נתנה ראש אמר להן משה והלא ישראל מבקשין לחזור למצרים ואתנה מבקשות נחלה בארץ, אמרו יחזקו לנו שסוף כל ישראל להחזיק בארץ שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך אל תהי קורא כן אלא הפרו תורתך עת לעשות לה'. **שבת פנ**: ת"ר מקושש זה צלפחד דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יהודה בן בתירא... אלא מהיכא הוה מועפילו הוה.

ממחר פירק לו (א) ויקרבו ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחת בני יוסף וידברו לפני משה ולפני הנשאים ראשי אבות לבני ישראל: (ב) ויאמרו את אדני צנה ידך למת את הארץ בגולה בגורל לבני ישראל ואדני צנה בידך למת את נחלת צלפחד אחינו לבנותיו: (ג) והיו לאחד מבני שקטי בני ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו ונזכר על נחלת משה ונזכר לנשים אף למשפחת משה אביהם ונזכר לבנותיו: (ד) ויצו משה את בני ישראל על פי ידן לאמר בן משה בני יוסף דברים: (ו) זה הדבר אשר צנה ידך לבנות צלפחד אמר לטוב בעיניכם ונחלתן לנשים אף למשפחת משה אביהם ונחלתן לנשים: (ז) באשר צנה ידך את משה בן עשו גבות צלפחד: (ח) ומהינינה מקלה תרצה ותקלה ומקלה נועה גבות צלפחד לבני דודו ונחלתו לנשים: (יב) **ממשפחת בני מנשה בן יוסף** היו לנשים ומהי נחלתן על משה משפחת אביהן:

דברי הימים א ז: (כ) ובני אפרים שותלח וקרד בנו... וקרדום אנשי גת הנולדים בארץ כי ירדו לקחת את מקניהם: (כב) ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו איתו לנחמו: (כג) ויבא אל אשתו ונסתר ומלך בן ויקרא את שמו בריעה כי ברעה היתה ביותו: (כד) ובתו שארה ומתן את בית חורון הפתחון ואת העליון.

ד"ק: והרגום אנשי גת הנולדים - ולפי דעתו כי הנולדים בארץ שב לבני אפרים, ולפי שזכר בכני אפרים הנולדים במצרים והם בניו ובניו בניו כמו שאמר וירא יוסף לאפרים בני שלשים, אמר כי בני אפרים הנולדים בארץ שהוליד הוא בארץ ירדו לארץ את לקחת מקניהם והרגום אנשי גת.

אברבאל מנחת: י"א שיוסף ע"ה קנה אלה הערים בזמן הרעב של מצרים ואחרי מותו לקחום עמו וזולתם ועתה גברה יד ישראל עליהם ושבו הערים לישראל ושאלו בני מכיר ירושת אימם.

תלמיד הרס"ג: הנחלה שתפשו בימיו שלטונותו של יוסף שהיה מלך על הארץ וכשמת יוסף ואחיו נתחזקו האומות ותקפו גימם ולקחו מידם וישבו בהם עד שכאו בא"י ולכן נתאו בני מכיר לשבת בארץ הגלעד ובתפוש אביהם נתנה משה להם דע לך בארץ הישב כי אתם הדברים של חומש של מכיר ויאיר ונח ספרות לשעבר הן כי מכיר ויאיר נבנה לא לקחו כלום במדבר וספרות של חומש מה שעשו במצרים הם.

ר' יהודה החסיד: שכל זמן שהיו ישראל במצרים היו לפעמים הולכים לא"י על קרקע יעקב אביהם והיו בונים שם סריס, ואני סבור שזוהיא זרע יוסף היו שרשין והיו הייתה הירושלם מפרעה, כי מחמת כבוד יוסף פרעה נוהג בהם כבוד ולחזק את ירושתן והיו מושיבין בהן דיורין ופורעין להן מס... והיה אבי מוכיח מד"ה שכל זמן שהיו ישראל במצרים או עדיין בימי יוסף שהלכו זרע יוסף כנראה שבט אפרים ובנו כרכים בארץ כנען על נחלותיהם... והיו מצרים יראים שמא יצטרפו אל לאלו להילחם בהם. ור' יצחק מרוסיה הגיד לי שכך היה המעשה בחיי יוסף היו בארץ כנען נותנין לבני המס ולאחר מות יוסף דחקם פרעה ליתן לו, ומתוך כך היה ירא שמא יתחברו ויעשו קנתיא יחד עם ישראל ובעינים ויעלו מן הארץ.

ממחר לב (ג) ויפן להם משה לבני גן ולבני ראובן **לחצי שבט מנשה בן יוסף** את ממלכת סיוח מלך האמרי ואת ממלכת עוג מלך הבשן הארץ לעריה בגלגלת ערי הארץ סביב... וילכו בני מנשה גלעד וילכדו ויורשו את האמרי אשר בה:

יהושע יג, וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נסתה לי נחלה בגורל אחד ונסקל אחד ואני עם רב עד אשר עד פה ברכני ה'.

יהושע כד: (לב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בקלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שקם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף הנחלה:

מצודות דוד: או יאמר שעצמות יוסף חשבו להם בני יוסף לנחלה טובה, כי מאד נהנו והוטב להם במה שנקבר באחוזתם:

תפארת שלמה בשלח: בספר יהושע כתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. בגמ' הקשו קראי אהרדי דהא כתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו? עוד תמהו הראשונים ז"ל למה לא צוה יוסף את בניו שישאורו ליקברו בא"י מיד כמו שצוה יעקב אבינו ע"ה? תל' ל' לוימ בזה כותת יוסף לתועלת בניו ש"ע" כח קדושת עצמותיו של יוסף הצדיק שנשארו עמהם במצרים הנה זה שזכו בניו לגאולה... ומה שזכר' ביהושע ואת עצמות יוסף אשר העלו בניו הכי פירשו שהם העלו בניו ממצרים כי בוכותם נאלו. וזה שמסיים שם הפ' קברו בשכם וגו' והיו לבני יוסף לנחלה. לכאורה היה צריך לומר ויהי לבני יוסף לנחלה שזו קאי על חלקת השדה שהיא לבני יוסף לנחלה. אך לפי הנ"ל שהיו מוטב על העצמות הקדושים שאמר בתחלת הפסוק, ואמר שהעצמות האלו הם בכוחם וקדושתם גם לעולמי עד להשפיע לבניהם אחריהם נחלה.

פתיבת קיא: ההוא גברא דנפלה ליה יבמה כי חוואה אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת וליבמה א"ל אחיזי נשוא כותית ומת ברוך המקום שהרצי והוא ירד איתו!?

ירושלמי מו"ק י: חד כהן אתא לגבי ר' חנינא א"ל מהו לצאת לצור לעשות דבר מצוה לחלוץ או לייבם א"ל אחיזי של אותו האיש יצא, ברוך המקום שנגפן ואת מבקש לעשות כיוצא בו. אית דבעי מימר הכין א"ל: אחיזי של אותו האיש הנתיח חיקי אמרי חייבתי חיקי נכרייה ופירך שנגפי ואת מבקש לעשות כיוצא בו. שמעון בר בא אתא לגביה רבי חנינא א"ל כתוב לי חדא איגרא דאיקר ניופק לפרנסתי לארעא ברייתא. אמר לו למחר אני הולך אצל אבותיך יהו אומרים לי נטיעה אחת על חמדה שהיתה לנו בארץ ישראל התרתה לה לצאת לחוץ לארץ!?